

La Costa Brava
Àlbum guia
1925

Edició actualitzada

Edicions Sidilla, SL.
Carrer Catalunya, 4
La Bisbal d'Empordà · 17100
www.edicionsidilla.cat
info@edicionsidilla.cat

©del pròleg: Marta Gallart i Alsina
©del text: Els seus autors
©de les fotografies: els seus autors
©de les traduccions: Lydie Michelle Bazin, Gary Gibson i Judit Pujadó
©de l'edició: Edicions Sidilla

Disseny i maquetació: J. Pujadó
Correcció: Xavier Cortadellas, Marta Gallart i Alsina i Empar Fernández
Impressió: Impremta Pagès d'Anglès (La Selva)
Il·lustració de la coberta: Eliseu Meifrèn i Roig
Aquest llibre ha rebut una subvenció de:

Diputació de Girona
221 municipis

Dipòsit legal: GI 57-2017
Primera edició: Gener 2017
Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

Col·lecció la Talaia clàssics, 4

La Costa Brava
Àlbum guia
1925

*Edició fàcsimil parcial, actualitzada amb imatges i
textos d'autors contemporanis.*

*Traductors:
Judith Pujadó. Español.
Lydie Bazin. Français.
Gary Gibson. English.*

edicions
Sidillà

LA BISBAL D'EMPORDÀ, 2017

AUTORS

1925

V. Coma Soley
Pere M. Soliguer Pujol
Vigia
Jesuald
Enric Bosch i Viola
Josep M. Pou i Sabater
Lluís Barceló i Bou
Alfred Gallart
Salvador Raurich
Pere Blasi Maranges
Joan Ballesta
Mossèn Lluís G. Pla
Andreu Bassas
August Pi i Suñer
Carles Rahola
Josep M. de Sagarra
Luis Portabella
E. Isern Dalmau
J. Puig i Pujadas

2017

Jaume Planes Perxach
Joan Domènech Moner
David Moré
Toni Sala
Albert Vilar
Jaume Ramot
Josepmiquel Servià
Adrià Pujol Cruells
Miquel Martín Serra
Xavier Cortadellas i Gratacòs
Miquel Bofill
Vicenç Pagès Jordà
Josep Tero
Rosa Font i Massot
Maria Crehuet
Àngel Burgas
Pere Vehí Contos
Isidre Corominas Zaragoza
Núria Esponellà
Tessa Calders i Artís
Arnald Plujà
Maria Mercè Roca
Sebastià Roig

SUMARI

8	👤 Presentació. Marta Gallart	108	👤 La platja de Sant Pol i s'Agaró
23	👤 Presentació i elogi	115	De s'Agaró a Platja d'Aro · Jaume Ramot
26	👤 Blanes · V. Coma Soley	119	Español
35	Jaume Planes	120	Français
37	Español	121	English
38	Français	123	👤 Calonge · Josep M. Pou i Sabater
39	English	127	Albert Vilar
42	👤 Lloret de Mar · Pere M. Soliguer	129	Español
	Pujol	130	Français
59	Joan Domènech Moner	131	English
61	Español	133	👤 Palamós · Lluís Barceló i Bou
62	Français	144	👤 Sant Joan de Palamós
63	English	149	Josepmiquel Servià
65	👤 Tossa. Vila Vella · Jesuald	151	Español
75	David Moré	152	Français
78	Español	153	English
79	Français	154	👤 Palafrugell · Alfred Gallart
80	English	167	Adrià Pujol Cruells
81	👤 Sant Feliu de Guíxols · Enric Bosch	170	Español
	i Viola	171	Français
103	Toni Sala	172	English
105	Español		
106	Français		
107	English		

173	👤 El rerepaís · Xavier Cortadellas i Gratacòs	237	👤 Sant Pere Pescador · Mossèn Lluís G. Pla
177	Español	241	Rosa Font i Massot
178	Français	245	Español
179	English	246	Français
180	👤 Begur · Salvador Raurich	247	English
187	Miquel Martín Serra	248	👤 Castelló d'Empúries · Andreu Bassas
190	Español	255	Maria Crehuet
191	Français	258	Español
192	English	259	Français
193	👤 Pals · Alfred Gallart	260	English
197	Miquel Bofill	261	👤 Roses · August Pi i Suñer
200	Español	267	Àngel Burgas
201	Français	270	Español
202	English	271	Français
203	👤 Torroella de Montgrí · Pere Blasi Maranges	272	English
211	Vicenç Pagès Jordà	273	👤 Cadaqués · Carles Rahola
215	Español	281	Pere Vehí Contos
217	Français	284	Español
218	English	285	Français
219	👤 L'Escala · Joan Ballesta	286	English
229	Josep Tero	288	👤 El Port de la Selva · Josep M. de Sagarra
234	Español	295	Isidre Corominas Zaragoza
235	Français	297	Español
236	English	298	Français
		299	English

300	👤 Sant Pere de Rodes i Selva de Mar	337	👤 Portbou · E. Isern Dalmau
	Luis Portabella	343	Maria Mercè Roca
309	Núria Esponellà	346	Español
313	Español	347	Français
314	Français	348	English
315	English	350	👤 Figueres · J. Puig i Pujadas
316	👤 Llançà · E. Isern Dalmau	357	Sebastià Roig
323	Tessa Calders i Artís	360	Español
327	Español	361	Français
328	Français	362	English
329	English	364	👤 Mapa de la Costa Brava
330	👤 Colera · E. Isern Dalmau		
331	Arnald Plujà		
334	Español		
335	Français		
336	English		

PRESENTACIÓ

LA COSTA BRAVA. ÀLBUM-GUIA (1925)

El 15 de juny de 1925 va veure la llum finalment un dels projectes més ambiciosos de l'Ateneu Empordanès de Barcelona: l'Àlbum-guia *La Costa Brava [sic]*. L'Ateneu Empordanès s'havia creat el 1916 amb la intenció d'agrupar els empordanesos establerts a Barcelona perquè es poguessin ajudar entre ells, com feien molts d'altres col·lectius d'immigrants arribats a la capital catalana, però també per contribuir al desenvolupament del seu Empordà nadiu defensant els interessos de les seves terres d'origen, sempre enyorades, i alhora per aportar el seu granet de sorra a la construcció d'una Catalunya ideal que volien més lliure i més culta.

L'Ateneu Empordanès de Barcelona i la Dictadura de Primo de Rivera

La idea de l'Àlbum-guia es va gestant i es realitza, paradoxalment, just en un dels períodes més foscos de la vida de l'Ateneu Empordanès i de tot l'associacionisme ca-

talà: durant la Dictadura militar de Primo de Rivera (1923-1930). Els responsables de l'Àlbum-guia seran els joves de la Secció de Foment i Cultura de l'Ateneu que des de l'any 1919 s'esforcen per ampliar-ne les activitats culturals. A més de les que ja eren habituals des del naixement de l'Ateneu al 1916 (audicions musicals, biblioteca, conferències, exposicions, homenatges a insignes empordanesos, butlletí mensual, etc.), a partir del 1917 organitzen els Jocs Florals de l'Empordà, que s'obliguen a celebrar fora de Barcelona per mantenir el contacte directe amb l'Empordà i implicar al màxim els seus compatriotes (Figueres, La Bisbal, Torroella de Montgrí, Castelló d'Empúries). Arran d'aquests Jocs, el darrer dels quals se celebra el 1922, creen un segell editorial *Publicacions Empordà*, on publiquen els treballs guanyadors i també obres d'autors empordanesos (Eusebi Isern i Dalmau, Salvador Albert, Josep Ferrer, Miquel de Palol, Carles Rahola, Josep Puig i Pujades...), molts dels quals col·laboraran en la redacció d'aquest *Àlbum-guia*. L'edició de l'Àlbum-guia de *la Costa Brava* serà

el seu darrer gran projecte cultural. Iniciat el 1924 amb un concurs i una exposició de fotografies de l'Empordà, la seva aparició coincidirà amb els primers anys de la repressió militar que castigarà amb força la majoria d'entitats catalanistes (prohibició de celebrar els Jocs Florals, de fer ballades de sardanes, de penjar la senyera, de publicar, censura, multes, imposició del castellà, suspensió de conferències, etc.). Tot i persistir com a entitat fins al 1939, l'Ateneu Empordanès de Barcelona mai més podrà superar «la inactivitat forçada» i el «període d'esmoreïment» imposats pels anys de dictadura tal com ells mateixos reconeixen (*Diario de Gerona, 04-04-1930*).

El turisme: el futur de la Costa Brava

El camí cap a la realització de l'*Àlbum-guia* té molt a veure amb un dels objectius inicials de l'Ateneu Empordanès: el de donar resposta a la greu crisi econòmica que d'ençà de la Primera Guerra Mundial i, abans i tot, ha forçat molts empordanesos a emigrar cap a Barcelona. L'Ateneu neix amb la voluntat expressa d'actuar com a oficina comercial de les empreses empordaneses i també amb la voluntat de pressionar perquè el govern inverteixi en la millora de les

comunicacions entre l'Empordà i la capital catalana. Per incentivar econòmicament l'Empordà i la Costa Brava, fomenten ben aviat el turisme o «l'atracció de forasters» com l'anomenaven aleshores tot organitzant excursions per aquelles contrades i oferint des de la seu de l'AE, al carrer del Pi, 11, llistats de cases i hostals d'estiueig als barcelonins.

«A l'objecte de fomentar l'estiueig a la costa empordanesa, aquesta entitat ha constituït una Secció Informativa, la qual ha interessat a tots els Ajuntaments des de Tossa a Port-Bou, perquè remetin ofertes de cases i pisos per llogar, així com tota mena de referències i dades pròpies d'aquestes informacions. Actualment s'han rebut 25 ofertes. De St. Antoni de Calonge i Palamós, algunes de particulars i el resta per mitjà dels Ajuntaments de Tossa i Begur. Properament s'en esperen d'altres i llavors aquesta Secció procedirà al reclam per mitjà de la premsa barcelonina.» (*Baix Empordà, 10-06-1923*)

«El Ateneo Ampurdanés (Pino, 11, principal), haciendo honor al nombre de la comarca que representa, y al objeto

de aminorar, en la medida de sus fuerzas la tremenda crisis que aquélla está atravesando, ha organizado un servicio la importancia del cual puede resultar de muy provechosas consecuencias. Por medio de los Ayuntamientos del Ampurdán, dicho Ateneo solicita toda clase de referencias de los propietarios ampurdaneses que posean casas y pisos en sitios propios para el veraneo disponibles para alquilar. Actualmente, y entre las poblaciones de Tossa, Calonge, San Antonio de Calonge, Palamós y Bagur, se han recibido unas cincuenta ofertas con toda clase de referencias y condiciones, que esta entidad se complace en poner gratuitamente a disposición del público en general.» (*La Vanguardia*, 13-06-1923)

«El Ateneo Ampurdanés de Barcelona para facilitar a los veraneantes ir al Ampurdán ha organizado una oficina de informes gratis, donde se reciben ofertas de habitaciones, indicando condiciones de situación, cabida, precio, etc., para indicarlo gratuitamente a las personas de Barcelona que les interese pasar el verano en las playas o montañas ampurdanesas.» (*La Vanguardia*, 18-05-1924)

Aquesta és una de les dèries del seu primer president, Eusebi Fina i Girbau, nascut a Palafrugell el 1857. Establert a Barcelona des de ben jove i notari de professió, estiuja a Llafranc i col·labora assíduament a la premsa local, des d'on fiscalitza algunes actuacions de l'Ajuntament palafrugellenc i reivindica ja des del 1912 la necessitat de desenvolupar la Costa Brava com a destí turístic i, per tant, de millorar-ne les comunicacions amb Barcelona (carreteres, tren...). En aquest sentit, és clar que Eusebi Fina comparteix l'ideari de Ferran Agulló, que, uns anys abans, ja havia profetitzat les possibilitats econòmiques de la Costa Brava catalana i n'havia popularitzat el nom des de les pàgines de *La Veu de Catalunya* en el seu cèlebre article «Per la Costa Brava» (LVC, 12-09-1908): «... cal que des de Blanes al Port de la Selva es convencin de la necessitat de muntar hotels on, a més de l'estatge, s'hi trobin guies i facilitats per a llogar embarcacions, organitzadors de pesqueres i excursions, establiments de banys, etcètera; cal que els ajuntaments cuidin els camins i les viles, higienitzant-les: per cada pesseta que els pobles gastessin, els forasters i excursionistes n'hi deixarien deu o cent.»

Eusebi Fina combrega totalment amb aquestes idees d'Agulló i, per defensar-les millor, hi afegeix de manera insistent la comparació amb la Costa d'Atzur francesa, que l'Ateneu Empordanès s'acabarà fent seva. Tant el lema emprat per l'AE en la propaganda prèvia a l'aparició del seu *Àlbum-guia*: «EUROPA IGNORA QUE TINGUEM UNA COSTA D'ATZUR», com després la «Presentació i elogi» que encapçala l'*Àlbum-guia* el 1925; recorden, i molt, els mots que Eusebi Fina i Girbau havia adreçat el 1914, abans de la fundació de l'AE, a D. Josep Pella i Forgas: «Jo amic senyor Pella no he vist la 'Côte d'Azur', amb Cannes, Grasse, Golfe Jean, Antibes, Nissa, Vall de Tinée, Montecarlo, Monaco, Mentón i Vintimille; sols les conec pels mapes, per les fotografies i col·leccions de vistes i llibres de propaganda; i tot lo dit ne trec a mon entendre, que si bé és molt bonica la tan anomenada 'Côte d'Azur', ho deu en sa més gran part a que la gent francesa són mestres en grau superlatiu en fer tornar lo coure, or; se deu a ses delicioses viles, a ses ben pensades vies de comunicació; al haver aixecat casals riallers i rics; als establiments airosos; hotels i fondes que atraven a la gent de diners, arreu palmeres, arbres i flors de tota mena que esclaten en mil colors tant en la primavera com en ple

hivern; verds fullatges, carreteres, ferrocarrils, tramvies elèctrics, moviment de carruatges, festes i diversions, és a dir, cridant i convidant a les gents de sa terra i de tots països per a que gosen en aquells llocs, racons, platges i caserius, al sol objecte de que l'or córrega, córrega sens mai parar: Ja sé que tot això suposa anys, capitals esmerçats i una constància d'avui, de demà i de sempre» (*Baix Empordà*, 22-03-1914).

També és d'Eusebi Fina i Girbau l'estocada final que segurament va servir de revulsiu per emprendre l'edició de l'*Àlbum-guia*, i, abans, la recollida d'oferta turística i el Concurs de Fotografies de l'Empordà. En un article del 1923 intitulat «El Bajo Ampurdán», Fina i Girbau recorda la greu crisi econòmica de la comarca, insisteix en la idea que la Costa Brava és una Costa d'Atzur en potència («*La Côte d'Azur, puede tener, andando el tiempo, una competidora en nuestra costa regional, si cada uno de nosotros aportase un esfuerzo de amor a los patrios lares*»); retreu a l'Ateneu Empordanès que s'estigui allunyant del seu ideari inicial per culpa de l'excés de diversió: «...pero otros vientos, no la tramontana que mata la poli-lla, sino vientos de danzas y de naipes, preocupan a la mayoría de los socios; salieron del Ampurdán muchos de ellos, y dejaron

el alma que les infundió la raza primitiva» (Baix Empordà, 20-05-1923); i acaba recriminant-los que el Centre Excursionista de Catalunya hagi publicat, al 1922, abans que l'Ateneu, una primera guia de la Costa Brava: «...Lo que no supimos o quisimos hacer los ampurdaneses, el Centro Excursionista, acosado por peticiones de gente joven, ha publicado un folleto, con planos de la región, dó se diseñan carreteras y caminos vecinales y fotografados de algo de lo nuestro, una pequeñísima parte: felicitemos de corazón a la entidad cultural que da pruebas de amor en las páginas de aquel folleto dedicado a las tierras Ampurdanesas, y el deseo así bien de que sean visitadas por los amantes de las bellezas naturales». Si bé no consta enlloc que el veterà Eusebi Fina i Girbau (1857-1932) participés activament en l'elaboració de l'Àlbum-guia, és evident que el seu ideari havia quallat entre els joves membres de la direcció de l'entitat i que les seves crítiques els devien servir d'incentiu per posar-se a treballar.

PROCÉS D'ELABORACIÓ I DE DISTRIBUCIÓ

Per fer l'Àlbum-guia, l'Ateneu Empordanès sembla que va voler implicar el màxim nombre possible d'empordanesos de fora

de Barcelona. L'objectiu era promoure la comarca i generar riquesa i negoci per a tots els empordanesos fomentant el turisme. Per aconseguir-ho, recorreran, com ja sol ser habitual en l'Ateneu Empordanès, a la seva xarxa de col·laboradors repartits per la premsa local empordanesa de Figueres, Girona, Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, la Bisbal... És el mateix procediment emprat per fer difusió dels seus Jocs Florals, de les Publicacions Empordà i del seu Concurs de Fotografies. Així aconseguixen participants d'arreu de l'Empordà, i ara els calen molts subscriptors. De fet, molts dels socis, accionistes i simpatitzants de l'Ateneu Empordanès, viuen a l'Empordà o són entitats empordaneses (Ajuntaments, Ateneus, etc.). Ara, a més dels subscriptors, necessiten i aconseguixen anunciants de totes les poblacions que hi volen ressenyar, majoritàriament de negocis vinculats al món del turisme (fondes, hotels, balnearis, empreses d'autobusos o de lloguer de cotxes, cases de material fotogràfic, etc.). Probablement als anys 20 l'Ateneu Empordanès ja no té tants socis com havia tingut (havia arribat als 350) ni tantes donacions d'industrials i persones il·lustres. Però, tot i així, els calen molts ingressos perquè volen fer un tiratge important i distribuir gratuïtament bona

part de les guies editades. La finalitat de l'Ateneu Empordanès no és lucrar-se, sinó promoure el seu paisatge, la seva cultura i la seva gent. És la mateixa política seguida per les Publicacions Empordà, que es venien per subscripció fora de Barcelona, però que es regalaven pel bé de la cultura als mestres empordanesos.

Comencen l'elaboració de l'Àlbum-guia publicant als diferents diaris i setmanaris empordanesos una mena de crida titulada: «Un gran llibre de La Costa Brava. Documentat i catalogat seriosament». L'únic que canvia és l'encapçalament: «Guixolencs amics», «Palafrugellencs amics», «Figuerencs amics»..., després el mateix text, idèntic, explicant què es proposen i per què, la tria d'escriptors que estan efectuant, d'on trauran les fotografies, la necessitat de lectors i de subscriptors, i sobretot d'anunciants: «Vós, comerciant, que teniu negoci obert i que també teniu oberta al món l'ànima plena de cobejances artístiques, no deixareu pas de veure en la nostra guia un afany il·limitat de què augmenti el rendiment de les vostres indústries o petits comerços contribuint a atraure nous visitants cap a la vostra terra, i per tant bé haureu de protegir-nos» (*L'Avi Muné*, 20-12-24).

S'anuncia, a més, que l'Àlbum-guia s'editarà en català, castellà i francès perquè així es pugui distribuir arreu de la Península i a l'estranger perquè ens coneguin i per atreure com més visitants millor. La crida apareix de forma esglaonada, primer a Sant Feliu, Palafrugell i, poc més tard, a Figueres, perquè així els delegats de l'AE tinguin temps de visitar les diferents localitats per captar-hi subscriptors i anunciants. Un dels delegats més eficients, tal com consta a *L'Avi Muné* de Sant Feliu de Guíxols, amb distribució a Palamós, Palafrugell, Girona i Barcelona, va ser Pere Pujol i Casademont (Sant Feliu 1901-Barcelona 1965). No és estrany que, als anys 30, quan aquest editi el seu cèlebre *Àlbum Meravelles* dedicat a les comarques de Girona (1933), o l'extracte posterior *La Costa Brava. Guia-àlbum [sic] amb itinerari descriptiu* (1934) aprofiti textos, fotografies, orles, etc. de l'*Àlbum-guia* del 1925.

L'èxit de subscriptors sembla que va ser important. Es venia per 25 pessetes i es distribuïa primer als subscriptors de pagament en el mateix ordre que s'havien emparulat, començant per Blanes, Lloret, Tossa, Llançà, Port de la Selva... (*L'Avi Muné*, 06-06-1925). El dia de sortida dels primers exemplars va ser el 15 de juny de

1925, però no a tot arreu arribaven el mateix dia: a Barcelona, segons *La Veu de Catalunya*, no va aparèixer fins al 19-08-1925 i a Girona, segons el *Diario de Gerona*, fins al 22-08-1925.

Un cop feta la distribució, calia fer-ne la valoració per part dels col·laboradors de l'Ateneu Empordanès: «Un llibre excepcional de turisme. La Costa Brava. Àlbum-guia» és el títol que encapçala un article pràcticament idèntic aparegut a *L'Avi Muné* (11-07-1925) i al *Diario de Gerona* (22-08-1925), i probablement a d'altres setmanaris i diaris no consultats. Si bé el segon no va signat, el primer el signa Salvi Pebre, pseudònim d'Enric Bosch i Viola (Figueres 1882-Sant Feliu de Guíxols 1932), propietari, director, administrador i venedor del setmanari *L'Avi Muné*, i curiosament un dels col·laboradors literaris de *l'Àlbum-guia*.

El caràcter propagandístic de la guia explica el perquè del seu format peculiar, amb portada i làmines de color, text a doble columna, un gran nombre de publicitat, i al final un mapa de la Costa Brava annex enganxat barroerament amb un parell de grapes. El tiratge devia ser important per a l'època perquè l'Ateneu Empordanès fa constar, també a través de la premsa (BE, 06-12-1925), que a finals de 1925, a més de

les subscripcions de pagament, ja havien repartit gratuïtament 1.820 exemplars de la seva guia (400 a hotels, balnearis, llocs d'estiueig, sindicats, entitats culturals o d'esbarjo d'Espanya; 300 a consolats estrangers de Barcelona, oficines de Turisme i Centres Catalans d'Amèrica o d'altres llocs; i 1.120 a hotels, centres excursionistes, agències de viatges, balnearis, premsa, etc. de Catalunya) i que encara els en quedaven en estoc.

PART GRÀFICA: L'INTERÈS PER LA FOTOGRAFIA I LA PINTURA

Els socis de l'Ateneu Empordanès es mostren interessats per la fotografia, i també per la pintura, pràcticament des dels seus inicis. El local del carrer del Pi, 11, envoltat aleshores de multitud d'establiments dedicats a la venda i reparació de material fotogràfic, acollia sovint tant exposicions de fotografies com de pintura. A través de la premsa, sabem que tant havien rebut donacions espontànies de col·leccions de fotografies d'algun soci (BE, 26-11-16) com arran d'alguna crida feta pel mateix AE per organitzar alguna gran exposició de fotografies, dibuixos i pintures de l'Empordà (BE, 10-12-16). Sabem, a més, que, d'ençà

del 1917, disposaven d'un projector que els permetia il·lustrar conferències i xerrades, especialment les de la Secció Excursionista de l'entitat, els socis de la qual recorrien sovint l'Alt i el Baix Empordà. Al juny de 1924, finalment, i després del revulsiu de l'article d'Eusebi Fina citat abans, organitzen amb tots els ets i uts un Concurs de Fotografies de l'Empordà que tindrà un gran èxit i que els permetrà muntar una exposició de fotografies al seu local del carrer del Pi, 11, que serà molt i molt freqüentada. En les bases d'aquest concurs, en què el Centre Excursionista de Catalunya exerceix de Jurat, ja s'exigeix als guanyadors tant aficionats com professionals l'obligació de permetre que els treballs premiats puguin en un futur ser publicats per l'Ateneu Empordanès, pensant ja potser en la seva futura guia.

Segons el mateix AE, de l'èxit d'aquest concurs i de l'exposició posterior, en nasqué la idea de la realització d'aquest *Àlbum-guia de la Costa Brava*: «Era aleshores que celebràvem un «Concurs de Fotografies de l'Empordà», el qual assolí una importància que de bon tros no somiàvem pas: 300 fotografies foren presentades a dictamen i si bé es premià a les més sobresortints, el fall del públic que diàriament omplenava els salons, unànimement atorgava prefe-

rències per gairebé tota l'exposició. No es podia doncs cercar millor ocasió, per tirar endavant el projecte, tinguent en compte aquest ambient solemniat tan propici a les *avant-creations*» (*L'Avi Muné*, 20-12-1924).

Tot i que s'esperaria, doncs, que aquest Àlbum-guia es nodrís dels clixés aconseguits en aquest concurs del 1924, sembla que no fou del tot així tal com ho fa constar la direcció de la guia en la crida que va publicant als diferents periòdics de l'Empordà per captar subscriptors: «Necessitàvem fer, gràficament, una tasca minuciosa, que per si sola digués de la bellesa d'aquests penya-lars ardots i de les caletes i platges femeninament boniques i veu's aquí una Agrupació fotogràfica de Catalunya i una Societat de Ciències Naturals «Club Muntanyenc» i un Centre Excursionista Barceloní que es posen al costat nostre per a facilitar-nos tot allò que ens convingui» (*L'Avi Muné*, 20-12-1924). Aquesta col·laboració aliena pel que fa a la qüestió gràfica desperta una de les poques crítiques negatives de la guia. La fa un col·laborador anònim des de Palamós que deixa prou pistes com per ser identificat com a Joan Baptista Camós, correspon-sal habitual del mateix Ateneu: «Hem fullejat l'*Àlbum-Guia* de la Costa Brava que acaba de publicar l'Ateneu Empordanès i hem

quedat decepcionats. Ens pensàvem que seria una veritable guia per als forasters desconeguts de nostra costa incomparable, mostrant-los per endavant les belles naturals que ostenta, la magnificència de les cales, les platges, les coves, els penya-segats alterosos, les timbes vertiginoses, illots i roquissers, puntes i calanques, tot lo més remarcable, digne de ser visitat, i no ho hem trobat; quelcom hi ha de notable, poc, però molta cosa sense importància. Per lo que es refereix a aquesta població i ses proximitats, els forasters que fullegin ses planes n'han de formar un pobre concepte. No compremem perquè posseint l'Ateneu moltes fotografies d'aquests encontorns, ha escollit per inserir-les en l'*Àlbum-Guia* lo pitjor de la tria» (BE, 02-08-1925).

De les 209 fotografies, algunes són d'aficionats però d'altres de fotògrafs professionals que tant retrobarem en d'altres guies prèvies (a l'àlbum *Empordà* d'Il·lustració Catalana del 1917 o a *La Costa Brava* del CEC de 1922: Arruga, Bartomeus, Esquirol, E. Llorens, J. Jordi...) o posteriors (als àlbums de Pere Pujol dels anys 30 o, fins i tot, en la segona edició de la *Guia de la Costa Brava* de Josep Pla (1945): Zerkowitz, Fagnoli, Roisin, Jordi, Mas, Benajam...). A banda de les fotografies, l'*Àlbum-guia* va voler incloure 6 làmines en

color de pintors empordanesos o vinculats a l'Empordà: J. Dalmau (coberta), N. Rubió (Lloret), J. Lloret (St. Elm), F. Vidal (Palamós), R. Mascort (Torroella), Meifrèn (Cadaqués); i orles i dibuixos decoratius de J. Dalmau i, Joan Bordàs, en un intent per integrar en una mateixa obra arts gràfiques diferents.

Al darrera de tot de l'*Àlbum-guia*, just abans de la contraportada amb un anunci del Centre Excursionista de Catalunya (interior), hi afegiren en forma de desplegable i enganxat amb grapes perquè fos fàcilment extraïble, la reproducció del mapa de la Costa Brava d'aquesta entitat, amb el revers també ple d'anuncis. Era editat en tres colors i reproduïa amb exactitud el mateix que figurava al final de la guia de *La Costa Brava* del CEC del 1922. Aquest mapa marca clarament els límits de la Costa Brava que van seguir els editors de l'*Àlbum-guia* (1925), els mateixos que ja assenyalava Ferran Agulló el 1908 i que el CEC es va encarregar de difondre i consolidar: des de la Tordera al cap de Creus, i seguint el Port de la Selva fins a Banyuls (o el cap de Cervera).

PART ESCRITA: L'INTERÈS PER LA LITERATURA

Sense tenir-ne cap prova, fora de l'afegit del terme «àlbum» a la guia de l'AE,

creiem que potser la idea de barrejar fotografies de paisatges de la Costa Brava amb escrits literaris d'autors nadius podria tenir per precedent l'àlbum *Empordà*, publicat per Il·lustració Catalana probablement el 1917. En aquella ocasió els textos literaris d'autors empordanesos pertanyien al fons previ de l'editorial (Víctor Català, Bosch de la Trinxeria, Josep Pella i Forgas, Josep Pous i Pagès, Bonaventura Sabater, Miquel Roger i Crosa...), mentre que en el projecte de l'Ateneu Empordanès es pretén que tots els escrits siguin fets exprés per a l'ocasió i siguin d'autors coetanis.

Segons consta en una nota del setmanari *Baix Empordà* (07-06-1925), la direcció de la part literària de la guia anà a càrrec del palafrugellenc Alfred Gallart i Genís (1899-1980), soci i directiu de l'AE, que aleshores ja col·laborava assíduament a la premsa barcelonina i iniciava una carrera literària prometedora. Pel que fa a la part escrita de la guia, la idea inicial explicitada a la crida, consistia a trobar literats vinculats a cadascuna de les localitats descrites perquè en fes l'evocació. En la presentació inicial s'inclouen alguns autors de renom com a reclam per als futurs subscriptors: Josep M. de Sagarra, A. Rovira i Virgili, Víctor Català, Salvador Albert, Pere Corominas o Joaquim

Ruyra. Fora de Josep M. de Sagarra, però, que s'ocupa del Port de la Selva, la majoria d'aquests autors consagrats no acabaran participant en la redacció de la guia sense que en sapiguem el motiu. Curiosament anys més tard, al 1934, a *La Costa Brava. Guia-àlbum amb itinerari descriptiu* de Pere Pujol, hi apareix un petit escrit d'A. Rovira i Virgili sobre el cap de Creus, tal com s'havia anunciat que sortiria a la guia del 1925, on només acaben apareixent quatre fotografies sense text. Pura casualitat? O és que Pere Pujol conservava material inèdit de l'*Àlbum-guia*?

Tot i aquests petits canvis respecte als col·laboradors anunciats prèviament, finalment els redactors de l'*Àlbum-guia* seran majoritàriament joves literats vinculats a l'Ateneu Empordanès o al seu segell editorial, algun sota pseudònim (Vigia, Jesuald, P.). El fet que molts d'ells hagin de repetir i ocupar-se de més d'un indret ens fa pensar que es devien trobar amb dificultats a l'hora de trobar col·laboradors o de tenir els textos a temps. Els qui més cops repeteixen, Eusebi Isern i Dalmau (Banyoles 1896-Barcelona 1981) o el mateix Alfred Gallart i Genís, són precisament alguns dels membres de l'equip de Redacció de la guia de l'Ateneu Empordanès. Quant als criteris

de redacció dels diferents escrits, i segons el text programàtic inicial (BE, 01-03-1925), volien oferir textos amb estil literari d'escriptors enamorats de l'indret adjudicat i que en descrivissin les principals belleses amb algun apunt històric o artístic. La majoria dels articles s'adiuen a aquest objectiu tot i que potser, tal com els retreia el palamosí Joan B. Camós, són poc útils per a excursionistes, però almenys s'allunyen del llistat interminable de topònims que oferia la primera guia de la Costa Brava, la del CEC (1922), que sovint descrivia els itineraris des de mar sense tenir en compte que la Costa Brava catalana, tal com deia Ferran Agulló, «...cal seguir-la a peu, baixant a les cales o, com a molt, vorejant en bot o llagut les roques, freus, coves i balmes» (LVC, 12-09-1908). A l'*Àlbum-guia*, la majoria d'articulistes es decanten per oferir una visió personal, gairebé sentimental, de la localitat o del paisatge evocat. Tots, però, com a empordanesos, es mostren molt crítics amb els seus compatriotes i amb el futur del seu país, però enamorats d'un paisatge que estimen sense voler acaparar i que estan disposats a compartir generosament.

Ara, gairebé cent anys després que es publiqués aquesta primera guia literària col-

lectiva de la Costa Brava i més de cent anys després que el turisme s'hagi convertit en una realitat que ha anat molt més enllà del que somiaven empordanesos clarividents com Ferran Agulló o Eusebi Fina, és el moment que d'altres escriptors també enamorats d'aquesta terra dialoguin amb els seus predecessors i ens en parlin des de l'emoció i la raó per demostrar-nos que, malgrat que el temps i la tramuntana ho capgira tot, hi ha algunes coses que sempre perduren: la bellesa de les paraules i la de paisatges com el de la Costa Brava.

MARTA GALLART I ALSINA
Palafrugell, 3 de gener de 2017

CRITERIS D'EDICIÓ EMPRATS

Es tracta d'un facsímil parcial perquè s'hi han suprimit les versions castellaneres i franceses per encabir-hi les actuals. També s'han introduït canvis a la versió original per regularitzar-ne l'ortografia i la toponímia i aclarir algun passatge obscur.

SIGLES EMPRADES: AE (Ateneu Empordanès de Barcelona), CEC (Centre Excursionista de Catalunya), LVC (*La Veu de Catalunya*, diari de Barcelona), BE (*Baix Empordà*, setmanari de Palafrugell i la Bisbal d'Empordà).